

անգամ գետնաշարժներ ալ եղած են հոն :

Ահամրան թագաւորական քաղաքապետ մը ունի, որ սովորաբար Արանատա կընստի . բերդին մէջ ալ պահպան գունդ մը զօրք կայ՝ որ ճամբորդներուն առաջնորդութիւն ալ կ'ընեն :

ԲԱՐԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արշարաւան ընկերութիւն Սոփիոյ :

ՎԱՂԱՅԻ մէջ տարուէ տարի հանդիսաւոր պարգեւաբաշխութիւն մը կ'ըլլայ, որով տէրութեան գիտուն պաշտօնեաները վարձք ու պարգեւ կուտան անոնց՝ որ առաքինական երեւելի գործք մը կամ կտրձութիւն մը ընելով անուն հաներ են, կամ մասնաւոր կերպով մը իրենք զիրենք նուիրեր են ուրիշներու մեծ բարիք մը ընելու, և կամ նոր բարեկարգութիւն մը հաստատեր են, կամ թէ կատարելագործեր են ընդհանուր մարդկային ընկերութեան ո՛ր և իցէ վիճակը : Եւ պարգեւաբաշխութիւնս հաստատեր է Սոփիոն անունով բարերար մարդը . այսինքն կտակ ըրեր է որ հասարակաց հաւանութեամբ առատ պարգեւ մը տրուի ան առաքինի մարդկանց՝ որ աղքատ ու խեղճ վիճակէ են . որպէս զի թէ իրենք մէկ կերպով մը իրենց առաքինութեան վարձքը հոս ալ վայելեն, և թէ ուրիշներուն ալ յորդոր ու բարի օրինակ ըլլան :

Եւ մարդկային ազգի բարերարը ծնաւ Փարիզ 1733^{ին} դեկտեմբերի 13^{ին} . երեսուն տարեկան ատենը գաւառի մը կուսակալ եղաւ, և ան ծանր պաշտօնին մէջ ալ իր բարեկարգ կառավարութեամբը ու բարերարութեամբը ամենուն սիրելի ու պատկառելի եղաւ : Վաղղիայի խռովութեան տենը ինքը Եղգիա քաջուեր էր, ու իր եկամուտէն անխնայ կը բաժնէր իր

քաղաքակիցներուն որ կարօտութեան մէջ էին : Սորէն Վաղղիա որ դարձաւ, շատ պարգեւաբաշխութիւններ հաստատեց մշտնջենաւոր եկամուտներով . իսկ իր կենաց վերջի տարիները 15,000 Ֆրանք որոշեց տարուէ տարի ան աղքատներուն համար, որ ինչուան հինգ Ֆրանքի կարօտ ըլլալով՝ իրենց ստացուածքը հասարակաց գրաւատունը գրաւի կը գնէին : Սեռաւ Սոփիոն 1820^{ին} դեկտեմբերի 29^{ին}, ու կտակով թողուց 3,800,000 Ֆրանք հասարակաց հիւանդանոցներուն, և 1,275,000 տարեկան եկամուտ իր հաւատած պարգեւաբաշխութիւններուն համար : Ինքը բնութեամբ քաղցրաբարոյ ու առատաձեռն էր, առանց դրսէն ցցընելու կամ պարծենալու . անոր համար ոմանք ագահ կ'ըսէին իրեն . ինչպէս որ շատ մարդկանց սովորութիւնն է՝ առանց քննելու մէկզմէկ դատել ու բամբասել :

Եւ բարերար մարդուս յիշատակը կը հռչակուի հանդիսաւոր կերպով ամէն տարի՝ երբոր իրեն պարգեւաբաշխութեան օրը կուգայ : Իրեն սահմանած եկամուտներուն մէկ մասը անոնց կը բաժնուի ամէն տարի՝ որ հասարակ արհեստաւորներուն վիճակը բարելաւելու համար օգտակար գիւտ մը գտած են . մէկ մասը անոնց՝ որ բժշկութեան ու վիրաբուժութեան մէջ խիստ երեւելի կ'ըլլան . մէկ մասն ալ աղէկ աշխարհագրական տեղեկութիւններ գրողներուն համար :

Սերոյիշեալ պարգևները բաշխողը Վաղղիայի գիտութեանց ճեմարանն է . բայց երկու պարգեւ ալ կայ որ Վաղղիական ճեմարանին մէջ կը բաժնուին . այսինքն մէյմը վարձք առաքինութեան՝ ան Վաղղիացուց համար որ շատ մեծ առաքինական գործք մը ըրած են ան տարուան մէջ . մէյմըն ալ ան գրուածքներուն համար՝ որոնք աւելի լաւ կերպով մարդկանց բարոյականը շտկելու յարմար են :

Սոփիոնի վարձատրութեան օրինակը ու պտուղները տեսնելով, 1837^{ին}

Փարիզի մէջ հաստատուեցաւ մէկ ընկերութիւն մըն ալ որուն վախճանն է հրատարակել երեւելի մարդկանց վարքը ու պատկերը, որոնք ինչ և իցէ երկրէ ալ ըլլալով՝ բարերարութիւն մը բրած են հասարակաց :

Ի՞նչ ընկերութիւնը կը հրատարակէ ամէն ամիս՝ երկու պատկերով մէյմէկ տետրակ, որ ան երեւելի մարդկանց վրայ պատմական տեղեկութիւն կուտան : Ինկերագրութեան մասնէլ ուղղը՝ տարին եօթը ֆրանք կը վճարէ, անդամ կ'ըլլայ ընկերութե, ու պղնձէ միտալ մը կ'առնէ : Ով ալ որ տասուեր կու հատ ընկերութե գրուող կը գտնէ, նոյնպէս պղնձէ միտալ մը կ'առնէ . և հիմա տասնըվեց հազար ընկեր գրուողէն աւելի կայ : Իսկ ով որ քսան հատ նոր ընկեր գտնէ, արծըթէ միտալ մը կ'ընդունի . ասկէ զատ՝ Սոնթիոնի պէս աս ընկերութիւնն ալ ոսկի միտալ մը կը բաժնէ անոնց որ երեւելի եղած են մեծամեծ մարդասիրական գործքերու մէջ : Ի՞նչ ընկերութիւնը նոր ու գեղեցիկ կարգաւորութիւն մըն ալ բրաւ . այսինքն թէ քննութիւն ըլլուի ան գրուածքներուն՝ որոնք որ ընտիր բարոյական սկզբանց վրայ գրուած ըլլալով՝ Սոնթիոնի վարձատրութիւնը առեր են : Իարերարաց պատկերները կը բաժնուին ամէն տեղ, աղքատներու, գեղացիներու, արհեստաւորներու և առհասարակ ամէն վիճակի մարդու . և ամէն մէկ պատկերին հետ համառօտ ծանօթութիւն մը . որով նաև խիստ անհոգներուն սրտին մէջ ալ փափաք մը կը մտնէ՝ որ իմանան ան բարերարաց պատմութիւնը ու յորդորուին հեռեւող ըլլալու : Սոնթիոնի ընկերութեան բաժնածոսկի միտալը մինակ Վաղղիացւոյ չտրուիր, այլ նաև ամէն մարդկանց՝ որոնք մեծ առաքիչութեամբ մը երեւելի եղած են, կամ օգտակար ու գովելի գործք մը բրած են մարդկութեան :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏ ՎԱՍԱԿԱՅ

ԵՒ

ՆԱՏԱՏԱԳՈՒԹԻՒՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՅ

Զ

ՏԵՐՈՒՐ 'ի ծագս յիշատակաց և բնութեան Ուր ծիծաղկոտ երբէք երկինք չըպարզին, Գարշապարաց մահուն արձակ ճեմարան, Որպէս գայլ ժանտ զանմեղութիւն գողունի, Յանչէնս վարեալ 'ի բառաչիւն ըսպանդին Լացուցանէ զանբաւութիւնս ամայի :

Սաստ մուլութեան առեալ հասոյց պարսկագէն Զհայոց մեծաց սուրբ օծութիւնն 'ի կոճեղս, Մըթնէլ զարփին աշխարհայոյս յեղը անչէն : Այլ ընդ գաւառս մահուն 'ի տիպ անմահից Ընդ առապարս, ընդ հուր ընդ սուր և ընդ գեղս Նոքա սլացեալ գնային գիմք չընծալից :

Ընդ անդամատակս արեւելից լուսադէմ 'ի տես անտես խաչին որ յամպ ծածանէր Սուրբ ալեորն հորդեալ Ղևոնդ ճոխաճեմ փութայր 'ի հող հանգուցանել ըզճակատ, Եւ ընդ նրմա յորդորք ընկեր առ ընկեր հարցանելով ըզՎաղէմին զառադաստ . . .

Աթոռք արկան յարկնրուռ զամայւոյ, Անբծութիւնք զուարթութիւնք 'ի գատ մատուցան . խայտայր գատեալն, յուզէր դատողն 'ի յոգւոյ . Զմոխրոյ և հրոյ վրէժ պահանջէր, ով ամօթ, Եւ զաշխարհի որում կացին քաջ պաշտպան, Եւ մերկանայր զյիմարութեան գէմս աղօտ :

Զտեսն եթեր վեհ քան զհանդէսն ընդ իւրեալ, Եւ ոչ վրսեմերէք լուան վայրք բարբառ, Իբրև Ղևոնդ 'ի պատասխանարն մատեալ : Որպէս որոտք շանթից 'ի ծով նաւակուր 'ի վայր 'ի վեր բաղնեալ մըրցին ընդ իրար, Սիրտ Գեհապհոյ ճընչեալ մանրէր 'ի մաղձն իւր :

« Հարցեալ բազում անդամ լուար և 'ի մէնջ .

« Փորձես դարձեալ, լուիցեն Արիք զայս վերջին .

« Ամենեցուն մեր մի է բան, մի է տենչ .

« Ճշմարտութեան քարոզք 'ի տղայ հասակէս

« Սուտ պաշտամանցդ առեցողք, գից և կրակին,

« Հատեալ կամք յեղր յոր ընթացաք զուգապէս :

« Հովիւք, 'ի սէր հօտին զանձինս եղաք դրաւ,

« Եւ վասնելոցն 'ի ձէնջ խաշանց եկաք շուրջ,

« Որինչ յօտարս հասաք յերկիր գիմագրաւ .

« Սակայն ըզձիւք սըրտից ու 'ի սէր աննրկուն

« Ձայն 'ի լանջացս այս, ո՞ Պարսկէք, ձայն անմուռն :

« Հընչէ 'ի սիրտ հայաստանեայց մեր 'ի տուն .

« Հըսկել ազգիս են մեզ հրամանք յածուստ,

« Զինչ քան ծուլալ զբժարձի գործ ապառուժ,

« Քանի՜ յանշուշտն ինքնին վարել 'ի կորուստ,

« Ըզցանկալին ժողովրդեան սէրն արդար

« Զուգեալ 'ի սէր տեառն և կրօնիցս յանպատում,

« Անգատապարտք խղճիւ, գատիմք իբրու չար :

« Ոչ ևս տեսիլ վայրավատին մեր հօտիս

« Ի գութ յուզեալ ընտրել ընդ կեանս և ընդ մահ

« Յերկուս ըզսէրն բաժանէ 'ի հոգիս .

« Օտարայեալք ձեզք մերձեցաք յայն գաւառ